

Derywacja

Autor: Halina Karaś

Derywacja (łac. derivatio "odłączanie, skierowanie w bok"). Proces tworzenia wyrazów prostych za pomocą formantów słowotwórczych (w odróżnieniu od kompozycji rozumianej jako proces tworzenia wyrazów złożonych). W zależności od typu formantów wyróżnia się: 1) derywację afiksálną, a w jej obrębie: sufiksálną – formantem jest przyrostek, np. aszek (panasek, smrecasek); prefiksálną – formantem jest przedrostek, np. po (poniektórzy), o (okląć "skląć"); postfiksálną – formantem jest morfem się (obejść się); 2) derywację paradygmatyczną, gdy różnica między wyrazem pochodnym (derywatem) a podstawą polega wyłącznie na odrębności odmiany, np. barani ← baran, wybier ← wybierać; 3) derywację alternacyjną, gdy elementem różniącym są jedynie oboczności tematyczne ilościowe (tzw. derywacja wsteczna), np. szczup ← szczupak, lub jakościowe, np. mięso → mięcho. Mogą też występować kombinacje różnych typów derywacji, np. afiksálno-paradygmatyczna (o-męż-yć się, o-wapn-ić). Termin derywacja stosuje się również na oznaczenie działu słowotwórstwa opisującego budowę wyrazów pochodnych. O różnicach w zakresie derywacji między językiem ogólnopolskim a gwarami zob. Słowotwórstwo czasowników, Słowotwórstwo przymiotników, Słowotwórstwo rzeczowników.